

Vitanap a könyvtárosképzésről

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség Tudományos és Szakkönyvtári Tagozata vitanapot tartott november 6-án az Országos Széchényi Könyvtárban.

Monok István, a nemzeti könyvtár főigazgatója megnyitó beszédében rámutatott, hogy a könyvtárosképzésben részt vevő intézmények működéséből hiányzik az összehangoltság. Reményét fejezte ki, hogy a vitanap eredményes lesz, hiszen a felkért előadók mindannyian nagy gyakorlatot és tapasztalatot szereztek a könyvtáros szakma oktatásában és mindennapos vezetési, igazgatási kérdéseiben is.

Fülöp Ágnes, az Informatikai és Könyvtári Szövetség ügyvezető titkára a köszöntő után ismertette a szervezet tisztújításával kapcsolatos teendőket. A tagozat megjelent tagjai nyílt szavazással megválasztották a jelölőbizottságot a decemberi tisztújításra. Tagjai: *Markella Károlyné*, *Poós Lászlóné* és *Varga Zsuzsanna*.

Ezután került sor a vitaindító előadások meghallgatására. Az első előadó, *Szövényi Zsolt* főosztályvezető (Oktatási Minisztérium Felsőoktatási Főosztálya) nagy ívű expozéjában a könyv fontosságát és az „emberi szürkeállomány” növekvő jelentőségét hangsúlyozta, és felhívta a figyelmet az írástudók felértékelődő szerepére. Az oktatásban, a művelődésben, a tájékoztatásban és a gazdasági életben a képi világ akar egyeduralgó válni. A Gutenberg-galaxis intimitását azonban a virtuális világ nem tudja elfoglalni.

A könyvtárosképzésre rátérve kijelentette, hogy a színvonalnak meg kell felelnie a XXI. század követelményeinek. A képzés jelenlegi kereteit illetően fontos szempont a régiós lefedettség és a stabil főiskolai és egyetemi képzés. A tartalom tekintetében pedig a könyvtárosképzés pozitívuma, hogy integrálni tudta az újdonságokat, amit a ma használatos megnevezés (könyvtáros-informatikus) is mutat, ugyanakkor megmaradtak régi értékei, pl. a művelődéstörténeti, szociológiai jellegű tananyagok.

Speciális igényeket (pl. iskolai könyvtáros) a képzés sajnos nem elégíti ki. Az egyetemi képzésben nincs további szakirányú bontás, pl. informatikus, más területről érkezettek kiegészítő képzése stb. A bolognai folyamathoz illeszkedve a felsőoktatás bemeneti oldalán a jelenleginél jóval szűkebb lesz a skála. A könyvtárosképzésnek meg kell találnia a helyét ebben az új rendszerben. El kell dőlnie, hogy mely képzésekkel tud integrálódni a bemenetnél, s ugyanakkor a kimenethez már a differenciálódás lehetőségét is meg kell teremteni. Vagyis amíg a felvételinél nagyjából tíz szakra fognak jelentkezni a hallgatók, addig a diplomáikban már akár hatszázféle képzettség is szerepelhet. Ebben a rendszerben kell meghatározni a könyvtárosképzést. (Az 1988-ban elindult bolognai folyamat célja, hogy miközben érintetlenül hagyja az egyes országok felsőoktatásának autonómiáját, lehetővé tegye a minél nagyobb mobilitást, átjárhatóságot.)

Mivel a minisztériumnak tiszteletben kell tartania az egyetemi autonómiát, a felvetődött kérdésekre Szövényi Zsolt azt javasolta, a szakmai szervezetek keressék meg minél előbb a felsőoktatási akkreditációs bizottságot, mert a fontos kérdések a közeljövőben dőlhetnek el. A főiskolai szint beillesztése a többfokozatú képzésbe egyelőre megoldatlan, holott a képzési követelmények sok tekintetben megegyeznek az egyetemi-ekkel. Ebben az ügyben is lépni kell.

Barátné Hajdu Ágnes (tanszékvezető főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar, Könyvtártudományi Tanszék; a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság elnöke) szerint nem volt könnyű megőrizni a képzésben a művelődéstörténeti és szociológiai vetületet. Az egyes szakok képesítési követelményeiről szóló kormányrendelet előírja, hogy meg kell teremteni a lineáris továbblépés lehetőségét a főiskolai és az egyetemi szint között. Szegeden ezt már megoldották. A levelezőképzéshez összeállítottak egy hároméves tananyagot, de itt még van tennivaló.

Nagy gondot jelent, hogy könyvtárban szerzett gyakorlat nélkül nem lehet tanítani a szakmát, a Magyar Akkreditációs Bizottság rendelete

szerint viszont 75 százalékban főállásúaknak kell oktatniuk a fő tantárgyakat. Az öt főállású oktatóval ez náluk megoldhatatlan lett volna. Azt a kiutat találták, hogy a tantárgyak felelőse minden esetben a főállásúak közül kerül ki, az oktatást viszont részben gyakorló szakemberek végzik.

A minőségbiztosítási elvek beépülése a képzés rendszerébe rendkívül jelentős szempont. Ki kell dolgozni ennek a módját is, külön hangsúlyt fektetve a partnerekre. (Partner a hallgató, a munkáltató, de partnerek maguk az oktatók és a kar dolgozói is.)

Az Európai Unió és a bolognai folyamat kapcsán szerinte az a legfontosabb kérdés, hogy tud-e és akar-e a könyvtárosképzés integrálódni a bölcsész szakokba.

Az akkreditált továbbképzésről elmondta, hogy a legtöbb tanfolyam harminc órás, ami nem túl szerencsés, mert a felsőoktatáshoz a százhusz órás tanfolyamok – amilyen pl. az IKSZ könyvtári menedzsment képzése – tudnának kapcsolódni, azokra lehetne beszámítható kreditpontokat adni. Több népszerű programra új meg új indítási kérelmet adnak be, más-más helyszínekkel, erre van lehetőség. A legtöbb tanfolyamot az információkeresés, a szolgáltatások és az informatika témában akkreditálták, de vannak gyermekkönyvtári és menedzsment stb. képzések is. Az akkreditált tanfolyamok közel fele egyáltalán be sem indult.

Murányi Péter (tanszékvezető főiskolai docens, Berzsenyi Dániel Főiskola [BDF] Természettudományi Kar, Könyvtár- és Információtudományi Tanszék) elsőként a terminológiai problémákat említette, és felkérte a megjelenteket, hogy határozzák meg a könyvtáros-informatikus végzettség egységes angol fordítását. Felhívta a figyelmet arra, hogy a könyvtáraknak egyre bonyolultabb elnevezéseik is vannak, és kifejezte reményét, hogy a jövőben az egyszerűsödés irányába mozdul el a szakma.

A BDF gyakorlatából két problémát emelt ki. Az egyik, hogy a kreditpontokat úgy határozták meg, hogy a hallgatók hiába teljesítenek minden követelményt, tanulmányaik végén azzal szembeüthetnek, mégsem tudnak diplomát szerezni, mert nincs elegendő pontjuk. Ha viszont elkezdik gyűjtögetni a krediteket más szakokról, értékes időt veszíthetnek.

A megoldás az lehetne, ha emelnék a pontszámokat a szaktárgyaknál, és nagyobb hangsúlyt kapna a gyakorlat is. A BDF-en a Könyvtár- és

Információtudományi Tanszék a természettudományi karhoz tartozik, ami persze nem teljesen egyértelmű.

A főiskola finanszírozási gondokkal küzd, ezen úgy próbálnak segíteni, hogy a nyugdíjas kort elért oktatókat elbocsátják, ami viszont lehetetlen helyzetbe hozza a tanszéket.

Pálvölgyi Mihály (főiskolai docens, BDF Természettudományi Kar, Könyvtár- és Információtudományi Tanszék) expozéjában három pont (házánk, Európa és a világ) köré csoportosította gondolatait. Mint elmondta, a könyvtár-informatikus szak Magyarországon népszerű, mégis viszonylag kevesen választják első szakjuknak. A könyvtáros pályán is támogatni kell az élethosszig tartó tanulás lehetőségét.

A képzés helyzetét tekintve nyugaton nagyon felgyorsultak a folyamatok. A jó könyvtárosnak összetett kompetenciarendszerrel (pl. kommunikációs, szervezési és együttműködési készségek) is rendelkeznie kell, de a személyes kompetencia sem kevésbé fontos. A magyar képzés hagyományában hangsúlyos a nevelési momentum, ami tulajdonképpen megfelel a nyugaton használt 'személyes kompetenciának'. A könyvtáros szakemberek képzése azért is különösen jelentős, mert egyedül ők rendelkeznek az információk közvetítéséhez szükséges szakértelemmel.

A globális tendenciákra rátérve említette egy ösztöndíjjal hazánkban tartózkodó külföldi gyakorlók meglátásait, aki a magyarországi és az európai könyvtári állapotokat tanulmányozza, és számára néha meghökkentő tapasztalatokat szerzett. Nem érti például, hogy a magyar könyvtárak miért használnak annyi különböző integrált könyvtári rendszert.

Pálvölgyi Mihály szerint a könyvtáraknak és a képző intézményeknek meg kell jelenniük az interneten is, és elengedhetetlen az angol nyelvű változat. A világhálón regionális szempontból jelentős oldalakat (pl. turisztikai tartalom) is indíthatnak. Hasonló a helyzet a helyi könyvtárak esetében: ezek az egyedi digitális gyűjtemények felmutatásával hasznos forrásokat nyithatnak meg.

Sebestyén György (tanszékvezető egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Könyvtártudományi és Informatikai Tanszék; az ELTE BTK Könyvtártudományi Doktori Iskola vezetője) kitért arra, hogy a mai munkaerőpiacon nem a bölcsész jellegű szakmák a húzóágak.

Technikai szempontból tartanunk kell a lépést a fejlett európai országokkal, az uniós csatlakozás után pedig különösen felkészültnek és naprakésznek kell lennie a könyvtárosnak. Problémának tartja, hogy az OPAC-rendszerek között különbség van a honi könyvtárakban.

A könyvtári törvény kimondta, hogy könyvtáros csak szakirányú felsőfokú képesítéssel rendelkező szakember lehet. A törvényből következik az a követelmény is, hogy a tananyagot korszerűsítsék, hiszen pl. tanítani kellene az egész nyilvános könyvtári rendszer használatát. A könyvtári stratégia kiindulópontja, hogy a könyvtár az információs társadalom alapintézménye, ebből pedig levezethető, hogy a könyvtáros szerepe kulcsfontosságú, amire fel kell készíteni a jövő szakembereit.

Az elnevezésekkel kapcsolatban emlékeztetett arra, hogy a 129/2001. kormányrendelet már informatikus könyvtárosról beszél.

Mindent meg kell tenni a könyvtáros életpálya vonzónak tétele érdekében!

Az előttünk álló feladatokat összegezve fontosnak tartja a következő szempontok átgondolását: kétszintű oktatás, mobilitás, az életben keresztül való tanulás fontosságának hangsúlyozása, minőségbiztosítás.

A vitaindító előadások után az előadók a megjelentek kérdéseire válaszoltak. Többen az egyetem utáni elhelyezkedéssel kapcsolatban tettek fel kérdést, vagy ismertették saját tapasztalataikat. Sok esetben a végzős hallgatókat a közalkalmazotti fizetés riasztja el az elhelyezkedéstől. Megállapítható, hogy (főleg) Budapesten, néhány vonzónak tartott könyvtárban (OMIKK, OPKM) mégis szívesen helyezkednek el a friss diplomával rendelkezők. Tapasztalható az is, hogy a könyvtári gyakorlat helyszínét előszeretettel választják a diploma megszerzése után az egykori hallgatók munkahelyüknek.

Felvetették a résztvevők, hogy a gyakorlókönyvtár jelenthetne ugyanolyan rangot, mint a gyakorlóiskola.

A kérdések, hozzászólások egy része arra irányult, hogy melyik karon találja meg a helyét a könyvtár tanszék. Ragaszkodjunk-e a bölcsészettudományi karokhoz? Esetleg szóba jöhetnek az informatikai karok?

Az ECDL-tanfolyamokat nem lehet szakmai továbbképzésnek tekinteni, de ha egy már akkreditált informatikai tanfolyam alapítójával társul a

könyvtár, mód van arra, hogy kérelmet nyújtson be a Könyvtári Akkreditációs Bizottsághoz saját képzés indítására. Ez segíthet azon a gondon, hogy az intézmények nem tudják támogatni a dolgozók utazását, szállásköltségeit; helyben olcsóbban lebonyolítható a kötelező továbbképzés.

Egy kolléga javasolta, hogy alakuljon terminológiai munkacsoport, mivel több tisztázatlan kérdés is van, pl. az iskolai könyvtáros fogalma mást fed, mint a könyvtárostanáré.

Szövényi Zsolt végül ismételt hangsúlyozta: most kell lobbizni azért, hogy a felsőoktatás kimeneti oldalán jelenjen meg a könyvtáros képzettség, de annak érdekében is, hogy az oktatók problémája megoldódjon. A jelenlegi szabályozás nem fogadta be azt a javaslatot, hogy a rész munkaidős oktatókat ismerjék el teljes munkaidősnek. Ennek a módosítását kellene elérni egy erőteljes lobbival, pl. a 'mestertanárr' titulus (amelyet a képzésben részt vevő gyakorlati szakemberek kaphatnának) bevezetésével. (E. P.—F. Á.)

Fehérvári Lajosné

Fehérvári Lajosné, Iluci, aki a dombóvári könyvtárnak több mint harminc éven át volt felelős vezetője, s akiről elmondhatjuk, hogy egy eredményesen ledolgozott aktív életutat tudva maga mögött vonult nyugalomba 1986-ban, most örökre elhagyott bennünket: örök nyugalomra tért.

Halála fájdalmas veszteségünk, mert itt hagyott bennünket valaki, akitől teljesebbek voltak mindennapjaink, aki a mi életünknek is része volt. Valamit elvitt magával belőlünk, a nagy titkot, ahogyan valamennyiünket magában hordozott; és mostantól elevenen már nem tud hatni arra a képre, azokra az emlékeinkre, ahogyan ő a mi lelkünkben él.

Aki a könyvtáros hivatást választja, mint tette ő is, az egész személyiségevel mások szolgálatára, életének jobbá tételére, a szépségek és az ismeretek közvetítésére, az emberség nemesítésének, a világ harmóniájának és békéjének a szolgálatába áll. Iluci hamar rátalált erre a személyiségéhez illő, szinte rászabott hivatásra. Házasságkötése révén került vissza szülőfaluja közelébe, középiskolájának helyszínére, Dombóvárra, s lett